

על קברו של מרקס

מחבר: פרידריך אנגלס.

תאריך כתיבה: מרץ 1883.

מקור: מחברות למחשבה סוציאליסטית-מס' 5.

תמלול לקידוד\הגהה: י.גל

ב-14 בחודש מארס, בשעה 14.45 בצהריים, חדל להגות הוגה הדעות הגדול ביותר אשר חי איתנו. הנחנוהו לעצמו לרגעים מספר בלבד, וכשחזרנו אליו, ראינוהו כשהוא נרדם בשלווה בכסאו לנצח.

אין אנו יכולים לשער כיום הזה את אשר איבד הפרולטריון הלוחם של אירופה ואמריקה במות האיש הזה, ואת אשר איבד מדע ההיסטוריה כולו. לא יארכו הימים, ונרגיש כולנו, מה גדול החלל הריק שנתהווה עם מותו של הענק הזה.

כשם שדרווין גילה את חוק ההתפתחות של הטבע והחי, כן גילה מארכס את חוק ההתפתחות של החברה האנושית. הוא גילה את העובדה הפשוטה, שעד כה כיסוה בצעיפי-הבל אידאולוגיים, כי בני אדם מוכרחים לאכול, לשתות, לגור ולהתלבש בטרם יהיו מסוגלים לעסוק בפוליטיקה, במדע, בדת וכו'; כי ייצורם של אמצעי-המחייה החומריים הראשוניים ודרגת התפתחותם הכלכלית של עם או של תקופה - הם היסוד שעליו התפתחו מוסדות המדינה, ההשקפות בענייני חוק ומשפט, האמנות, ואפילו השגותיהם הדתיות של האנשים האלה. ומשום כך יש להסביר את כל אלה מתוך אותו הייצור ולא להיפך, כפי שנהגו לעשות עד כה.

ולא זו בלבד. מארכס גילה את חוקי-התנועה המיוחדים לשיטת הייצור הקפיטליסטית של ימינו והחברה הבורגנית שיצרתם. עם גילוי הערך-העודף הוארו הדברים באור בהיר. בה בשעה שכל חקירותיהם הקודמות של חכמי הכלכלה הבורגניים, וכן של מבקריהם הסוציאליסטיים, היו כמגששות באפלה.

שתי תגליות כאלו - דיין לחיי איש אחד. ואשרי האיש שגילה אפילו אחת מעין אלו בלבד. אך מארכס הגיע לתגליות עצמיות בכל התחומים שחקר בהם. והיו בהם תחומים רבים, וגם באחד מהם נגיעתו לא היתה קלה, תוך רפרוף בלבד.

הנה כי כן היה בתורת איש המדע. אך על ידי כך לא אמרנו אפילו את החצי. המדע היה בעיניו כוח מניע בהיסטוריה, כוח מהפכני. אם גם ידע את השמחה הצרופה לכל תגלית חדשה במדע עיוני, תגלית שאולי אין לשער עדיין את רוב ערכה המעשי, הרי שונה מזו תכלית שינוי היתה שמחתו משעסק בתגליות שפעלו מיד פעולה מהפכנית בתעשייה ובהתפתחות ההיסטורית בכלכלה. כן עקב בשקידה אחרי התפתחותן של התגליות במדע החשמל, ולבסוף גם אחרי אלה של מארק דפרז.

כי מארכס היה בראש וראשונה - איש המהפכה. יעודו בחיים היה - פעולה, בדרך זו או אחרת, למען מיגורה של החברה הקאפיטליסטית וסדרי המדינה שהיא כוננה אותם, פעולה למען שיחרורו של הפרולטאריון המודרני, אשר מארכס נטע בו הראשון את ההכרה על מצבו וצרכיו וגם הורה לו את התנאים לשיחרורו. המלחמה היתה רוח חייו. והוא נלחם בעוז, בעקשנות ובהצלחה שאין רבים דוגמתם. ה"רהינישה צייטונג" הראשון ב-1842, ה"פאריסר פורברטס" ב-1844, "בריסלר דויטשה צייטונג" ב-1847, "נוייה רהינישה צייטונג" ב-1847, "ניו יורק טריביון" מ-1847 עד 1861. ונוסף לכך חוברות-קרב רבות עד אין מספר, עבודה בקרב אגודות בפאריס, בריסל ולונדון, עד אשר קמה לבסוף, כגולת הכותרת לכל אלה, "התאחדות הפועלים הבינלאומית". אכן, היתה זו תוצאה שיוצרה יכולה היה להתגאות בה, ולו גם לא פעל מלבדה כל מאומה.

ומשום כך היה מארכס האיש שהרבו לטפול עליו עלילות רבות, במידה שלא טפלו על שום אדם בדורו. גם ממשלות אבסולוטיסטיות וגם ממשלות רפובליקאניות - גזרו עליו גירוש. בורגנים למיניהם, שמרנים ודמוקראטים קיצוניים גם יחד - התחרו איש ברעהו בהאשמות כלפיו. והוא דחה את כל אלה מעליו כדברים אין חפץ בהם, ולא ענה אלא בשעה שלא ראה ברירה לפניו. והוא מת, כשמיליוני חברים-לדעה מהפכניים באירופה ובאמריקה מכבדים אותו, אוהבים אותו ומתאבלים עליו למן מכרות סיביר ועד לקליפורניה. ורשאי אני להגיד דבר זה בלב סמוך ובטוח: רבים היו אנשי-ריבו, אולם לא היה בהם אף אויב אישי אחד.

דורות יעברו ושמו עוד ינון בחיים. וכמוהו - אף פעלו אשר פעל.